

Lietuvos vaistininų draugijos veiklos kryptys 1922–1940 metais

Arūnas Savickas, Vilma Gudienė, Aurima Stankūnienė

Kauno medicinos universiteto Vaistų technologijos ir farmacijos organizavimo katedra

Raktažodžiai: Lietuvos farmacijos istorija, profesinės farmacijos organizacijos.

Santrauka. Darbo tikslas. Apžvelgti Lietuvos vaistininų draugijos veiklos kryptis 1922–1940 metais.

Rengiant šį darbą, buvo tyrinėjami archyviniai dokumentai, žurnalo „Farmacijos žinios“ publikacijos ir kita periodinė spauda.

Nepriklausomoje Lietuvos Respublikoje (1918–1940) veikė keturios farmacininkų profesinės organizacijos. Įtakingiausia iš jų buvo Lietuvos vaistininų draugija, įkurta 1922 rugsėjo 18 d., kurios tikraisiais nariais galėjo būti tik vaistinių savininkai. Ši organizacija vienijo apie 80 proc. visų Lietuvos vaistinių savininkų. Pagrindinės draugijos veiklos kryptys: aktyvus dalyvavimas kuriant farmacijos įstatyminę bazę, rūpinimasis savo narių interesais, etika, leidyba, dalyvavimas tarptautinėje veikloje. Lietuvos vaistininų draugija priklausė Tarptautinei farmacininkų federacijai, o 1938 m. drauge su Latvijos ir Estijos vaistininų draugijomis įsteigė Baltijos vaistininų draugiją. Daug dėmesio Lietuvos vaistininų draugija skyrė profesinės etikos problemomis ir kovojo su vadinamąja „nešvaria konkurencija“. Tam tikslui įsteigė Garbės teismą, kuris nagrinėjo draugijos narių etikos pažeidimus. Lietuvos vaistininų draugija kartu su Lietuvos farmaceutų sąjunga 1923–1940 m. leido žurnalą „Farmacijos žinios“, kuris buvo pagrindinis profesinis farmacininkų žurnalas Lietuvoje, atspindintis to laikotarpio farmacijos problemas, jų sprendimo būdus ir organizacijų veiklą. Palaipsniui Lietuvos vaistininų draugija stiprėjo, įgijo vis didesnę autoritetą ir išplėtė savo veiklos kryptis, pradėjo rūpintis ir farmacijos istorijos paveldu bei labdara: steigė Lietuvos senovės vaistinės muziejų, finansiškai rėmė Lietuvos studentų farmaceutų draugiją ir kitas organizacijas. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, visų draugijų veikla buvo nutraukta, o 1940 rugsėjo 13 d. ir Lietuvos vaistininų draugijos.

Įvadas

Lietuvos Respublikoje (1918–1940) veikė keturios farmacininkų organizacijos: Lietuvos vaistininų draugija (LVD) (1922–1940), (vėliau buvo įkurta ir šios organizacijos skyriai didžiuosiuose Lietuvos miestuose), Lietuvos farmaceutų sąjunga (LFS) (1921–1940), Lietuvos chemikų vaistininų draugija (1931–1940), Lietuvos farmaceutų tarnautojų sąjunga (1932–1937). Organizacijų veikloje galima išžvelgti nemažą bendrybių, tačiau ir daug veiklos savitumų. Jos skyrėsi teikiama darbu sričių prioritetais ir savo įtaka Lietuvos farmacijos raidai. Didžiausios iš jų buvo LVD ir LFS.

Šio darbo tyrimo objektas yra LVD veiklos kryptys. Lietuvos farmacijos istoriografijoje didesnis dėmesys buvo skiriamas organizacijos kūrimo ir veiklos aprašymui. Rolandas Minevičius publikacijoje „Farmacininkų profesinės organizacijos Lietuvoje 1819–1940“ pateikė visų, taip pat ir LVD veiklos apžvalgą (1). Šia tema rašė ir žymus farmacijos istorijos tyrinėtojas Alfonsas Kaikaris (2). Tačiau minėti autoriai netyrinėjo

LVD veiklos krypčių. Apie tai glaustai rašoma Vilmos Gudienės ir Aurimos Kripiaitės publikacijoje „Farmacijos specialistų profesinės organizacijos Lietuvoje“ (3).

Šio darbo tikslas – apžvelgti LVD veiklos kryptis, išryškinti prioritetines sritis ir šios profesinės organizacijos įtaką priimant svarbius Lietuvos farmacijai sprendimus.

Rengiant publikaciją, pagrindinis dėmesys buvo skiriamas šaltinių analizei. Juos sąlyginai galima suskirstyti į dvi grupes. Pirmąją grupę sudaro periodinių žurnalo „Farmacijos žinios“, „Medicina“ straipsniai, antrąją – archyviniai dokumentai. Deja, Lietuvos centriname valstybiniame archyve ir Kauno apskrities archyve neaptikome LVD dokumentų. Rašant darbą, buvo tyrinėjami Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejaus archyve sukaupti LVD dokumentai: LVD įstatai, susirašinėjimai, kita medžiaga.

Lietuvos vaistininų draugijos steigimas

Pirmoji lietuvių farmacininkų organizacija buvo

įkurta 1917 m. Maskvoje. Po Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo 1918 m. šios sąjungos valdybos nariai S. Nasvytis, A. Žukauskas (Vienuolis), V. Narbutas ir J. Makauskis grįžo į Vilnių ir čia tapo farmacijos specialistų organizaciniu branduoliu.

1920 m. kovo 14–16 d. Kaune įvyko Lietuvos farmacininkų pirmasis kongresas. Jo metu buvo įkurta taryba, kuriai pavesta rūpintis farmacijos reikalais ir įgyvendinti kitus kongreso nutarimus. Čia gimusi idėja burti profesinę sąjungą buvo įgyvendinta 1921 m. pradžioje. Vasario mėnesį farmacininkų suvažiavime buvo įkurta LFS (4) (kiti šaltiniai nurodo, kad LFS įkurta 1920 m. pabaigoje) (5).

Prabėgus vos metams gimė sumanymas steigti naują organizaciją, vienijančią tik vaistinių savininkus – Lietuvos vaistininkų draugiją (LVD). Šios organizacijos kūrimo iniciatyvos ėmėsi vienas iš LFS steigėjų provizorius Steponas Nasvytis.

To meto spaudoje taip rašoma apie LVD steigimo priežastis: „1920 m. pabaigoje įsikūrė L. Farmacininkų sąjunga, į kurią buvo įstoję nariais taip aptieku savi-

ninkai, taip ir aptieku tarnautojai. Per du su viršum metų gyvavimo L. Farmac. Sąj. neparodė beveik jokio veiklumo. Netrukus po jos įsikūrimo paaiškėjo nesuderinamieji reikalų skirtumai tarp vienos ir antros rūšies farmacininkų ir prasidėjo L. Farmac. Sąj-os skilimas. Aptieku savininkai, kad geriau apgynus savo reikalus, susiorganizavo į Vaistininkų draugiją. Antra farmacininkų rūšis – aptieku tarnautojai, norėdami apsiginti nuo aptieku savininkų išnaudojimo, rengiasi susiorganizuoti į atskirą sąjungą“ (5). Respublikos dienraštyje „Lietuva“ autorius, pasivadinęs slapyvardžiu „Farmaceutas Samtis“, taip pat kaltino LFS dėl neveiklumo ir teigė, kad dviem farmacininkų grupėms – savininkams ir tarnautojams neįmanoma surasti kompromiso, jo nuomone, ir nebūtina stengtis (6).

„Farmacijos žiniose“ autorius, pasirašęs inicialais Z. K., tikėtina, kad tai buvo žurnalo redaktorius Zenonas Kuzavas, nurodė tokius LFS veiklos trūkumus, kurie paskatino LVD kūrimą:

1. LFS neturėjo svaraus patariamojo balso valdžios institucijoms.

Nuotr. Lietuvos vaistininkų draugijos suvažiavimas 1939 m. gegužės 20 d., Kaunas

Pirmoje eilėje trečias iš kairės provizorius A. Vienuolis-Žukauskas, penktas – Sveikatos departamento direktorius dr. Matas Mickus, šeštas – LVD vadovas provizorius Jonas Makauskas, septintas – LVD steigimo iniciatorius, tuometinis FD vadovas provizorius Steponas Nasvytis. (Nuotrauka iš Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejaus archyvo).

2. Kuklus LFS biudžetas riboja organizacijos galimybes.
3. LFS valdyba „gyvumo daug neparodė“ siekiant spręsti kasdienes farmacijos rūpesčius, tokius kaip naujų vaistinių steigimo reglamentavimą, kolegų informavimą ir kt. (7).

Išanalizavus medžiagą, galima daryti prielaidas, kad LVD įsikūrė atsiradus LFS narių nesutarimams, taip pat dėl LFS Valdybos neveiklumo ir dėl farmacijos tarnautojų ir vaistinės savininkų interesų savitumų.

LVD steigėjai norėjo suburti stipresnę įtakingesnę ir veiklesnę organizaciją. Ši tikslą jiems pasisekė pasiekti. Tai rodo ir sparčiai augantis LVD narių skaičius bei biudžetas, organizacijos įtaka valstybinių institucijų sprendimams.

1922 m. rugsėjo 18 d. „Šaulių būrio“ salėje įvyko LVD steigiamasis susirinkimas, į kurį susirinko 30 vaistininų. Jie tapo draugijos nariais ir išrinko pirmąją valdybos pirmininką S. Nasvytį (8). Per metus narių skaičius išaugo iki 183 ir tais pačiais metais apie 70 proc. visų Lietuvos vaistinių savininkų priklausė šiai organizacijai (9). Draugija, vienijanti turtingiausius ir aktyviausius farmacijos bendruomenės narius, turėjo ir didžiausias pajamas, ir svariausią balsą.

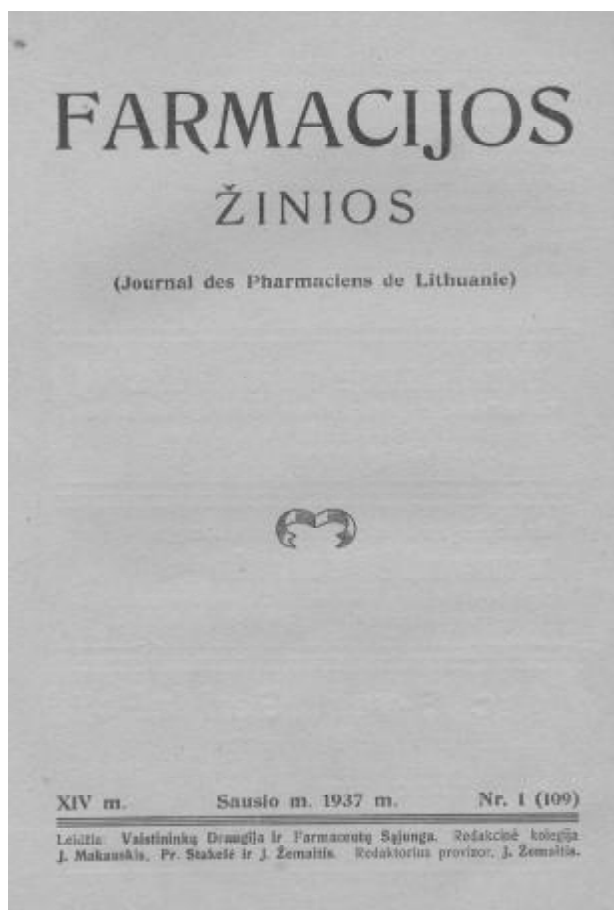
LVD veiklą galėtumėme suskirstyti į kelias pagrindines kryptis: dalyvavimas rengiant farmacinę veiklą reglamentuojančią įstatyminę bazę, savo narių interesų gynimas, siekiant palankesnių verslo sąlygų, leidyba, farmacinės etikos problemų sprendimas, tarptautinė, kultūrinė, filantropinė ir kt. veikla.

Lietuvos vaistininų draugijos veikla kuriant farmacijos teisę ir draugijos įtaka farmacijos administravimui

Vienas pagrindinių Nepriklausomos Lietuvos Respublikos farmacijos sektoriaus darbų – nacionalinės teisinės bazės kūrimas. Svarbiausio teisės dokumento – Farmacijos įstatymo kūrimas ir jo patvirtinimas užsitęsė ilgiau kaip penkiolika metų. Šis farmacijos reikalus reglamentuojantis dokumentas buvo pradėtas rengti 1921 m. (10).

Jau pirmaisiais savo veiklos metais, 1922 m. gruodžio 15 d., LVD tapo šio įstatymo rengimo darbo grupės nare, o jos valdybos pirmininkas S. Nasvytis grupės vadovu (11). 1923 m. projektas buvo parengtas ir įteiktas Sveikatos departamentui, tačiau jo turinys sulaukė daug kritikos. Nepalankiai jį vertino ne tik valdžios atstovai, bet ir gydytojai. 1924 m. spalio 2–4 d. Lietuvos gydytojų suvažiavime aštrių medikų kritiką bandė atremti LVD valdybos pirmininkas S. Nasvytis.

Pirmą kartą svarstant Farmacijos įstatymo projektą

Pav. Žurnalo „Farmacijos žinios“ viršelis, 1937 m.

Seimo sveikatos komisijoje ekspertais buvo pakviesti trys vaistininų atstovai, du iš jų – LVD nariai (12).

Dokumentas buvo daug kartų taisomas. LVD valdyba, siekdama pagreitinti įstatymo priėmimą, rašė įvairius kreipimusis, pareiškimus Vidaus reikalų ministerijai ir kitoms institucijoms, tačiau akivaizdžių rezultatų nepasiekė.

1932 m. LVD suvažiavime buvo nutarta naujo projekto rengimui suburti specialią komisiją, samdyti juristą, o darbo išlaidas padengti iš miesto vaistinių surinkus po 50 Lt, iš kaimo vaistinių – po 25 Lt. 1933 m. LVD įstatymo projektas buvo įteiktas Sveikatos departamentui. Tačiau dar tais pačiais metais ši valdžios institucija parengė savo Farmacijos įstatymo projektą (13) ir LVD projektas toliau nebuvo svarstomas.

LVD įvardijo kelias priežastis, trukdžiusias įteisinti Farmacijos įstatymą – tai ir silpnos vaistininų lobistinės galios, nes tuo metu jie neturėjo savo atstovo Seime, tai ir farmacijos sektoriaus vadovų nepakankama kompetencija bei aktyvumas. Apie 1930 m. jau sutvirtėjusi ir įtakinga visuomeninė organizacija LVD ėmėsi ryžtingų veiksmų šiems trūkumams šalinti. Draugijos vadovas S. Nasvytis dažnų tiesioginių susitikimų ir

su Sveikatos departamento vadovu, ir su Vidaus reikalų Ministru svarstė farmacijos reikalus. Be to, savo reikalavimus, adresuotus Vidaus reikalų ministerijai, draugija skelbdavo atviruose pareiškimuose spaudoje. LVD kritikavo Farmacijos skyriaus vadovų veiklą ir siūlė padėti surasti asmenį, tinkamą šioms pareigoms (14).

1934 m. Sveikatos departamento Farmacijos skyriaus viršininku paskirtas LVD valdybos pirmininkas, aktyviausias įstatymo projekto rengėjas S. Nasvytis, o LVD vadovu išrinktas Steigiamojo bei Pirmojo ir Antrojo Seimo narys provizorius J. Makauskis (13).

S. Nasvytis farmacijos administracijai vadovavo ilgiau negu kiti vadovai – ketverius metus. Naujasis Farmacijos skyriaus viršininkas buvo veiklus – tą rodo atlikti darbai. Be to, jis buvo artimas Prezidento Antano Smetonos bičiulis ir giminaitis. Farmacijos skyriaus viršininko dukterė pianistė Birutė Nasvytytė apie 1937 m. ištekėjo už Lietuvos Prezidento sūnaus Juliaus Smetonos. Prezidentas su šeima laisvalaikį mėgdavo leisti S. Nasvyčio Baripolio dvare (15). Galima spėti, kad artimi santykiai su Prezidentu galėjo pasitarnauti ir sprendžiant farmacijos reikalus. S. Nasvyčiui vadovaujant Farmacijos administracijai buvo priimtas Farmacijos įstatymas. Nepaisant to, kad buvo svarstomas Sveikatos departamento, o ne LVD parengtas Farmacijos įstatymas, dauguma vaistinininkų pageidavimų buvo įtraukti į projektą.

Sveikatos departamento parengtas įstatymo projektas 1937 m. rugsėjo 9 d. buvo pristatytas Seime. Tuomet buvo pasiūlyta sudaryti parlamentinę komisiją, kuri kartu su farmacijos organizacijų atstovais dar kartą aptartų projektą ir pateiktų jį tvirtinti Seimui (16). LVD valdyba parengė pataisų projektą ir sukviėtė LVD, LFS ir Chemikų-vaistinininkų draugijos valdybų jungtinį posėdį, kuris įvyko 1937 m. spalio 1–2 d. Be kita ko, vaistinininkai pageidavo, kad įstatyme būtų įtraukta nuostata, įteisinanti jų savivaldą sprendžiant „kultūrinius, profesinius, etinius klausimus“. Tam siūloma įkurti „Vaistinininkų rūmus“ (17). Pakoreguoti dokumentai su pastabomis ir pageidavimais buvo įteikti Seimo komisijai ir Vidaus reikalų ministerijai (18). 1937 m. spalio 23 d. LVD ir kitos farmacijos organizacijos gavo Seimo komisijos pirmininko laišką, kuriame buvo prašoma dar kartą peržvelgti jau galutinę komisijos parengtą įstatymo variantą. Gavęs tokį laišką, LVD pirmininkas J. Makauskis lapkričio 2 d. pakartotinai sukviėtė bendrą LVD, LFS ir Chemikų-vaistinininkų draugijų atstovų posėdį. Pataisų projektą parengė ir pristatė LVD pirmininkas J. Makauskis, jį pasirašė LVD ir LFS. Atsižvelgusi į daugelį farmacijos organizacijų pastabų, Seimo komisija parengė įstatymo projektą, kurį Seimas priėmė 1937 m. gruodžio

16 d. Pasirašius prezidentui A. Smetonai ir paskelbus dokumentą „Vyriausybės žiniose“, ilgai lauktas įstatymas įsigaliojo (19).

LVD aktyviai dalyvavo rengiant ir kitus farmacijos veiklą reglamentuojančius dokumentus – tai ir „Leistų į Lietuvą įvežti vaistų sąrašą“ (20), vaistų kainynus (21), kuriant Vaistinininkų rūmų projektą (22). 1937 m. Vaistinininkų rūmų projektas buvo įteiktas Vidaus reikalų ministerijai, tačiau jis nebuvo įteisintas.

Dalyvavimas teisės aktų kūrimo procese glaudžiai siejasi su kita veiklos kryptimi – savo interesų gynimu ir palankesnių verslo sąlygų siekimu.

Palankesnių verslo sąlygų siekimas

Vaistinininkų savininkus vienijanti organizacija LVD daug dėmesio skyrė siekiui sudaryti palankesnes farmacijos verslo sąlygas. Atstovai derėjosi, kad vaistinininkams būtų teikiamos mokesstinės lengvatos bei mažinami mokesčiai. Organizacijos vadovas S. Nasvytis ir kiti nariai apie tai diskutavo ir su Prekybos ir Pramonės rūmų, ir su Vyriausiosios mokesčių komisijos vadovais (23). Be to, LVD Valdyba rūpinosi, kad vaistų tiekėjai draugijos nariams parduotų vaistus su nuolaida. Pavyzdžiui, 1926 m. pabaigoje LVD valdyba tarėsi su Centrinio valdžios vaistų sandėlio vadovu provizoriumi Petru Bertuliu, kad LVD nariai gautų vaistus su 10 proc. nuolaida (24).

Iš valdžios institucijų LVD reikalavo, kad būtų mažinama spirito, kurį vaistinės pirkdavo vaistų gamybai, kainos. Pastaroji problema buvo labai aktuali, nes gaminami vaistai sudarė didelę apyvartos dalį.

LVD norėjo, kad būtų peržiūrimas Mokesčių departamento nustatytas reglamentas ir parengtos naujos taisyklės, kuriomis vadovaujantis vaistinės galėtų gauti spirito mažesne kaina. 1928 m. LVD valdyba paskelbė viešą kreipimąsi į Lietuvos Respublikos Ministrą Pirmininką ir prašė sudaryti komisiją iš Finansų, Vidaus reikalų ministerijos bei LVD atstovų, kurie kaip ir valdininkai turėtų sprendžiamąjį balsą (25). Tačiau sudaryta komisija LVD siūlymui nepritarė, nes tam prieštaravo vaistų sandėlių ir laboratorijų atstovai. Vaistinininkai, nepatenkinti tokiu kolegų elgesiu, siūlė steigti savo vaistų tiekimo kooperatyvą (26). LVD ir toliau „atakavo“ valdžios instancijas, siekdama sau palankaus sprendimo. 1938 m. Sveikatos departamento Farmacijos skyrius paskelbė, kad vaistinės pigesnę spiritą gaus nuo 1939 m. Tačiau procesas užsitiesė. Tik 1939 m. pabaigoje Sveikatos departamento Farmacijos skyrius nustatė spirito gavimo tvarką lengvatiniomis sąlygomis, beliko gauti Mokesčių departamento pritarimą (27). Apie pastarosios institucijos sprendimą ir tolesnę įvykių eigą tiriamojoje medžiagoje informacijos neradome.

Lietuvos vaistininų draugijos tarptautinė veikla

Pirmaisiais veiklos metais tarptautinių profesinių santykių formavimui ir plėtojimui LVD skyrė mažai dėmesio. Tik vėliau LVD išitraukė į tarptautinę veiklą, o ketvirtajame dešimtmetyje parodė aktyvumą ne tik dalyvaujant, bet ir organizuojant tarptautinius renginius Lietuvoje. Pirmiausia profesiniai santykiai buvo užmegzti su kaimynine Latvija. Bendradarbiavimo iniciatoriai buvo Latvijos farmacijos specialistai. 1924 m. Lietuvos farmacininkai buvo pakviesti į tarptautinį suvažiavimą Rygoje, kur sutiko dalyvauti Estijos ir Suomijos farmacininkai (28). Dar prieš renginį, 1924 m. gruodį, LVD valdybos narys Z. Kuzavas išvyko susipažinti su Latvijos farmacijos administravimu, mokslu ir kitomis farmacijos sritimis. Kaimynų modelis Z. Kuzavui pasirodė pažangesnis ir sektinas (29). „Pabaltijo valstybių farmaceutų delegatų kongresas“ įvyko 1925 m. birželio 5–7 d. Rygoje. Jame dalyvavo ir atstovai iš Lietuvos. Vėliau nuolat LVD nariai dalyvavo Latvijos kolegų suvažiavimuose, taip pat iš kaimyninių šalių Latvijos ir Estijos atvykdavo atstovai į LVD suvažiavimus.

Per pirmąjį savo veiklos dešimtmetį LVD aktyvumo dalyvaujant Vakarų Europos farmacijos renginiuose neparodė. Apie 1926 m. abi organizacijos LFS ir LVD drauge tapo Tarptautinės farmacijos sąjungos (Federation International Pharmaceutical (FIP)) narėmis. 1926 m. LVD ir LFS nusprendė atstovu į Tarptautinės farmacijos sąjungos suvažiavimą deleguoti LVD pirmininką provizorių Z. Kuzavą (30), tačiau 1927 m. į VII Tarptautinės farmacijos sąjungos suvažiavimą, kuris vyko Hagoje, Lietuvos atstovai nenuvyko. Provizoriaus Siksto slapyvardžiu pasivadinęs autorius „Farmacijos žiniose“ rašė: „Gaila, kad Medicinos fakultetas, Farmacijos skyrius, Vaistininų draugija ir Farmaceutų sąjunga nerado galimumo sueiti kartu ir pasiųsti į tą suvažiavimą nors vieną atstovą“ (31). Panašiai įvykiai klostėsi ir 1928 m., kai atstovai iš Lietuvos buvo kviečiami į FIP suvažiavimą Paryžiuje. LVD ir LFS valdybų bendrame posėdyje buvo nuspręsta, kad nėra galimybių deleguoti savo atstovo (32). Tik 1935 m. suvažiavimo dalyvių sąrašė buvo ir atstovas iš Lietuvos, LVD narys provizorius K. Mažonas (33). Po kelerių metų – 1937 m. Pabaltijo valstybėse, taip pat ir Lietuvoje, lankėsi Tarptautinės farmacijos sąjungos generalinis sekretorius dr. T. Potjevijd (34).

Domėjimasis užsienio farmacijos patirtimi pastebimai didėjo. „Farmacijos žiniose“ buvo skelbiama vis daugiau publikacijų apie užsienio šalių farmacijos praktikos, mokslo naujoves, apie tarptautinių organizacijų veiklą. LVD prenumeravo užsienio šalių leidinius. Išlaidos tarptautinei veiklai pamažu didėjo. Pavyzdžiui, 1926 m. LFS tam skyrė 60 Lt (35), LVD –

152 Lt (36), o 1938 m. LVD vien Baltijos vaistininų konferencijai skyrė 962,05 Lt (37).

1929 m. LVD nariai dalyvavo Latvijos vaistininų draugijos metiniame suvažiavime, o 1930 m. LVD organizavo Pabaltijo valstybių vaistininų susirinkimą Kaune (38). 1933 m. tarptautiniame susirinkime Rygoje buvo nutarta kasmet rengti konferencijas vienoje iš Pabaltijo šalių. Pirmoji konferencija įvyko 1935 m. spalio 19–20 d. Rygoje (39). Antroji Estijos, Latvijos ir Lietuvos vaistinių atstovų konferencija įvyko 1936 m. spalio 16–18 d. Kaune. Ją organizavo LVD. Šios konferencijos metu buvo aptarti vaistinių steigimo, administravimo klausimai. Nutarta siekti, kad būtų ribojamas vaistinių skaičiaus „besaikis“ augimas. Įsipareigota kitos konferencijos metu parengti Pabaltijo valstybių vaistininų sąjungos įstatus bei pakviesti bendradarbiavimui ir Šiaurės šalių atstovus (40). 1938 m. konferencijoje vykusioje Rygoje, buvo įkurta Baltijos vaistininų sąjunga, kurią sudarė Estijos ir Lietuvos vaistininų draugijos bei Latvijos farmacininkų sąjungos vaistininų sekcija (41).

Ketvirtajame dešimtmetyje LVD glaudžiai bendradarbiavo su kolegomis latviais ir estais, taip pat su Tarptautinės farmacijos sąjungos organizacijos nariais, dalyvavo Tarptautinės farmacijos sąjungos suvažiavime ir skyrė daug daugiau dėmesio bei lėšų tarptautinių santykių plėtotei.

Kova su profesinės etikos pažeidėjais

Greta kitų darbų LVD daug laiko skyrė vidinių problemų sprendimui, tai yra kovai su vadinamąja „nešvaria“ konkurencija ir etikos pažeidimais. Kai kurie vaistinių savininkai, nesilaikydami valstybės nustatytų įkainių, nepagrįstai mažino vaistų kainas. „Farmacijos žiniose“ rašoma, kad tokia praktika formuoja visuomenės nuomonę, jog vaistinės gauna milžinišką pelną, todėl gali taip ženkliai mažinti kainas (42). Norėdami griežčiau spręsti šią problemą, 1925 m. LVD įsteigė Garbės teismą. Šio siūlymo iniciatorius buvo Anykščių vaistinininkas A. Žukauskas-Vienuoelis (43). 1934 m. „Farmacijos žiniose“ paskelbtas Garbės teismo statutai. Jame apibrėžta, kad teismas spręs visus tarp LVD narių kilusius nesutarimus, tiek asmeninius, tiek ir dėl nesąžiningos konkurencijos. Nusizengusiems etikai buvo numatyta taikyti įvairias bausmes, taip pat ir pinigines baudas – net iki 1000 litų, kraštutinė priemonė – pašalinimas iš LVD (44).

LVD reišė nepasitenkinimą ir dėl gydytojų neetiško elgesio. 1933 m. LVD Kauno skyriaus nariai Kauno medicinos draugijai atsiuntė tokį kreipimąsi: „Nuolatos kartojasi gydytojų tarpe išrašant vaistus protegavimas tos bei kitos aptiekos, primygtinai, kad tik toj ir toj

aptiekoj vaistai geri ir nuo jų pagysi, o jeigu kitoj paimsi, tai ne ir t. t. Toks protegavimas iš gydytojų pusės yra neleistinas ir jiems patiems žalingas, nes tuo pat būdu privalės ir vaistininkai proteguoti gydytojus, į juos kreipiantis ligoniui. Be to, daugelis gydytojų išrašinėja uždraustus Lietuvon įvežti vaistus, taip pat nurodydami tikrai atskiras aptiekas, kur jų galima gauti.

Todėl prašome pranešti savo nariams, kad vengtų panašių dalykų“ (45).

„Farmacijos žiniuose“ nuo 1926 iki 1940 m. paskelbti 34 straipsniai, kuriuose aptariami neetiški vaistininkų bei gydytojų poelgiai ir svarstomi būdai, kaip kovoti su pažeidimais.

Leidyba

Kaip pagrindinį LVD leidybinės veiklos nuopelną reikėtų paminėti periodinio profesinio žurnalo leidybą. LVD drauge su LFS leido „Farmacijos žinias“ (1923–1940). Šis farmacijos specialistų leidinys teikė informaciją apie aktualiausias farmacijos administravimo, praktikos, mokslo žinias ir naujienas, LVD ir LFS veiklą, pasaulio farmacijos aktualijas. Finansinius leidybos reikalus tvarkė LVD. 1926 m. LVD buhalterinėje apskaitoje nurodytos tokios išlaidos, patirtos leidžiant „Farmacijos žinias“: spausdinimas – 4100 Lt, redagavimas – 3600 Lt, administravimas – 600 Lt, korektūra – 600 Lt (35). Tais metais žurnalo leidyba buvo nuostolinga ir išlaidos 2000 Lt viršijo pajamas, 1927 m. nuostolis sumažėjo iki 500 Lt, kitais 1928 m. leidinys LVD davė 1500 Lt pelno (46).

Publikacijų turinio analizė leidžia daryti prielaidą, kad leidėjų – LVD ir LFS santykiai buvo kolegiški ir pagarbūs. Dažnai LVD nariai buvo ir LFS nariais. Pavyzdžiui, vienas iš aktyviausių LVD narių J. Makauskis 1926 m. įstojo į LFS. Daugumą klausimų (ne tik žurnalo leidybos) abi organizacijos sprendė drauge. LVD savo metiniuose susirinkimuose, kaip vieną iš draugijos uždavinių, deklaruodavo gerų santykių su LFS palaikymą. 1928 m. kovo mėnesį įvykusio LFS suvažiavimo metu sąjungos nariai siūlė sujungti abi LVD ir LFS organizacijas į vieną draugiją įsteigiant joje dvi sekcijas: vaistininkų ir tarnautojų (47).

Šis sumanymas nebuvo įgyvendintas, tačiau LVD būstinėje už menką mokesį dirbo ir LFS valdyba, abiejų organizacijų suvažiavimai vyko beveik tą pačią dieną, abi organizacijos Tarptautinės farmacijos sąjungoje drauge atstovavo Lietuvą.

1927 m. dėl finansinių sunkumų ir skaitytojų kritikos žurnalo turiniui, kilo diskusija, ar verta toliau leisti žurnalą. Abi organizacijos nusprendė darbą tęsti (48). 1923–1940 m. išėjo 148 numeriai. Iš pradžių šis žurnalas ėjo nereguliariai, vėliau – šešis kartus per

metus, nuo 1931 m. – kas mėnesį. Žurnalo apimtis padidėjo. Jei pirmuosius numerius reikėjo „užpildyti“ pačiam redaktoriui, tai 1930–1940 m. leidiniuose publikacijas skelbė būrelis farmacijos praktikų ir mokslininkų, oficialias žinias pateikdavo ir Farmacijos skyrius. Pasikeitė leidinio turinys. Iš pradžių daugiau buvo kalbama apie Lietuvos farmacijos reikalus, vėliau skelbiamos mokslinės publikacijos, žinios apie tarptautinę patirtį, renginius, taip pat publikacijos, naudingos vaistininkų profesinių žinių gilinimui.

Pamažu „Farmacijos žinios“ tapo pelningu populiariu ir įtakingu leidiniu. Leidėjai gudriai skatino farmacijos įmones publikuoti žurnale savo skelbimus. 1927 m. Nr. 1 išspausdintas kreipimasis: „Gerbiami vaistininkai, pirkite vaistus firmose, kurios skelbiasi mūsų organe „Farmacijos žiniuose“. Firmos, palaikančios mūsų organą skelbimais, tuo pačiu palaiko ir mūsų korporaciją. „Farmacijos žinių“ administracija“ (49).

Be profesinio periodinio žurnalo LVD leido ir kitus spaudinius: receptūros, nuodų registracijos knygas, žinyną „Patentuotų preparatų pardavimo kainos“, Farmacijos kalendorių. Pirmasis kalendorius išėjo 1930 m. Jame buvo publikuoti farmacijos teisės dokumentai, vaistų dozių, spirito skiedimo lentelės, farmacinių terminų žodynas ir kita vaistininkams naudinga informacija (50).

Farmacijos istorijos paveldo saugojimas

1936 m. gegužės 23 d. LVD metiniame susirinkime provizoriaus padėjėjas A. Mačius pasiūlė įsteigti senovės Lietuvos vaistinės muziejų. Tam pritarė LVD valdyba ir sudarė Muziejaus steigimo komisiją. Komisija išsiuntinėjo visoms Lietuvos vaistinėms kvietimus paremti šią idėją perduodant turimas vertybes. Kasmet LVD skirdavo lėšų muziejaus steigimui. Sukauptai farmacinei kolekcijai buvo išnuomos patalpos šalia LVD būstinės. Tačiau prasidėjęs karas sutrukdė įgyvendinti muziejaus kūrimo sumanymą, o daugelis sukauptų eksponatų pražuvo karo sumaištyje (51).

Kitos veiklos kryptys

Be minėtų pagrindinių LVD veiklos kryptų reikėtų paminėti ir kitas sritis, kurioms LVD skyrė dėmesio – tai lietuviškos farmacijos terminijos kūrimui, vaistų reklamos klausimams, nacionalinės farmakopėjos rengimui, vaistinių ir Ligoninių kasų bendradarbiavimo koordinavimui, farmacijos specialistų švietimui ir kvalifikacijos kėlimui. Pirmųjų kvalifikacijos kėlimo kursų iniciatoriai buvo LVD (52). LVD Valdyba iškelė specialistų tobulinimo būtinumo idėją. Tačiau pirmieji kursai, į kuriuos buvo užsirašę 20 klausytojų, neįvyko dėl dalyvių stokos (53).

LVD pasižymėjo ir filantropinėje veikloje. Draugija nuolatos rėmė farmacijos studentiją, mokslininkus. Įsteigė stipendijų fondą, greta to 1928 m. suvažiavimo metu studentų farmaceutų draugijai paaukojo 655 Lt (54), 1938 m. – 500 Lt (55) ir t. t. Iš dalies finansavo mokslininko Kazio Grybausko išvyką į Tarptautinį vaistingųjų augalų kongresą Paryžiuje. Tam skyrė 400 Lt (56). Paramą LVD skyrė ne tik savo profesijos atstovams, bet ir „rodė susirūpinimą tautos ir valstybės reikalais“: 1929 m. LVD skyrė 1000 Lt paramą Šiaurės Lietuvos ūkininkams, nukentėjusiems nuo nederliaus (46), 1936 m. paaukojo 3000 Lt ginklų fondui (57).

Šie faktai rodo, kad LVD neapsiribojo savo interesais, bet buvo aktyvi visų farmacijos sričių dalyvė ir politiškai, ir ekonomiškai subrendusi visuomeninė organizacija.

Lietuvos vaistinininkų draugijos veiklos apibendrinimas

LVD, vienydama vaistinių savininkus, kurie buvo patys aktyviausi ir vieni turtingiausių farmacijos specialistų, turėjo didelę įtaką visoms farmacijos sritims:

farmacijos įstatymų leidybai, administravimui, mokslui ir praktikai. LVD tapo įtakingiausia farmacijos specialistų organizacija Lietuvoje.

1939 m. LVD priklausė 244 nariai – tai 80 proc. visų Lietuvos vaistinių savininkų. Valdybos iniciatyvumo ir vaistinininkų pasitikėjimo draugijos veiklos dėka, LVD biudžetas augo. Be to, LVD išmintingai panaudojo savo galimybes, darydama įtaką valdžios institucijoms vienaip ar kitaip spręsti farmacijos problemas. LVD palaikė draugiškus santykius su kitomis Lietuvos ir tarptautinėmis farmacijos specialistų organizacijomis.

LVD palaipsniui stiprėjo, įgaudama vis daugiau pasitikėjimo ir plėsdama savo veiklos kryptis. Ji ne tik atstovavo savo narių interesus, bet aktyviai dalyvavo kultūrinėje, švietėjiškoje, tarptautinėje, filantropinėje veikloje.

1940 m. TSRS okupavus Lietuvą buvo likviduotos visos farmacijos profesinės organizacijos, taip pat ir LVD. Vertindami LVD veiklą, galime teigti, kad per 18 gyvavimo metų LVD darė didžiulę įtaką Lietuvos farmacijos raidai: farmacijos politikai, mokslui, švietimui.

The directions of the activity of the society of Lithuanian Pharmacists in 1922–1940

Arūnas Savickas, Vilma Gudienė, Aurima Stankūnienė

Department of Drug Technology and Pharmaceutical Management, Kaunas University of Medicine, Lithuania

Key words: the history of Lithuanian pharmacy, professional pharmaceutical organizations.

Summary. The aim of this work is to examine the directions of the activity of the Society of Lithuanian Pharmacists in 1922–1940.

When preparing this work archive documents, the publications of the magazine “Pharmaceutical News” and other periodical press was investigated.

In the independent Republic of Lithuania (1918–1940) four professional pharmaceutical organizations were active. The most influential one was the Society of Lithuanian Pharmacists, established on September 18, 1922, where only owners of pharmacies could become its real members. This organization united about 80% of owners of pharmacies in all the country. The main directions of the activity of the Society were the following: active participation in the creation of a legitimate basis of pharmacy, concern for the interests and ethics of its members, publication, participation in an international activity. The Society of Lithuanian Pharmacists belonged to the International Pharmaceutical Federation (IPF), and established the Society of Baltic Pharmacists together with societies of Latvian and Estonian pharmacists in 1938. The Society of Lithuanian Pharmacists paid great attention to the problems of professional ethics and it used to fight with the so called “soiled competition”. The Court of Honour was established for this purpose which tried the violations of ethics by the members of the society. The magazine “Pharmaceutical News” was being published in common with the Union of Lithuanian Pharmacists in 1923–1940. It was the main professional pharmaceutical magazine in Lithuania which reflected pharmaceutical problems of that time, was concerned with the ways to solve them and the activity of organizations. The Society of Lithuanian Pharmacists became stronger and stronger gradually, gained bigger and bigger authority and extended the directions of its activity. Moreover, it started to take care of the

heritage of pharmaceutical history and charity as well. In particular, the Society of Lithuanian Pharmacists established the museum of an ancient Lithuanian pharmacy, financially supported the Society of Lithuanian Pharmacy Students and other organizations. When Lithuania was occupied by the Soviet Union, the activity of all societies was ceased, societies of Lithuanian pharmacists stopped functioning on September 13, 1940 as well.

Correspondence to V. Gudienė, Department of Drug Technology and Pharmaceutical Management organisation, Kaunas University of Medicine, A. Mickevičiaus 9, 3000 Kaunas, Lithuania. E-mail: vilma.gudiene@takas.lt

Literatūra

- Minevičius R. Farmacininkų profesinės organizacijos Lietuvoje 1819–1940. (The professional pharmaceutical organizations in Lithuania in 1819–1940). Lietuvos farmacijos žinios 1999;3-4:16-23.
- Kaikaris A. Lietuvos farmacijos istorija. Atsiminimai. (History of Pharmacy in Lithuania. The Memoir.) Kaunas; 2000.
- Gudienė V, Kripaitytė A. Farmacijos specialistų profesinės organizacijos Lietuvoje (istorija ir veiklos kryptys). (Professional associations of pharmacists in Lithuania: history and direction of activity.) Medicina (Kaunas) 2002;12:1230-4.
- Visuotinio metinio LFS susirinkimo protokolas. (Protocol of General Annual Meeting of the Union of Lithuanian Pharmacists.) Farmacijos žinios 1927;2:11.
- Kronika. Farmacijos reikalai. (The Newsreel. Pharmaceutical affairs.) Medicina (Kaunas) 1923;2:129.
- Faramaceutas Samtis (slapyv.). Mirusi organizacija. (Dead organisation.) Lietuva 1922;268(1090):3.
- Z. K. Lietuvos Farmaceutų organizacijos reikalai. (On the Topic of Union of Lithuanian Pharmacists.) Farmacijos žinios 1924;5:3.
- Kronika. (The Newsreel.) Medicina (Kaunas) 1922;8:447-8.
- Nasvytis S. Vaistininų draugijos įsikūrimas, jos plėtotė ir pirmieji uždaviniai. (Establishment of the Society of Lithuanian Pharmacists, its development and first tasks.) Farmacijos žinios 1923;1:8.
- Ramulė P. Farmacijos įstatymo sumanymas. (The idea of pharmaceutical law.) Farmacijos žinios 1924;3:1.
- Protokolas. (The Protocol.) Farmacijos žinios 1923;1:12.
- Lignugarienė A. Farmacijos įstatymo projekto rengimas 1921–1926 metais. (The preparation of the project of pharmaceutical law in 1921–1926.) Farmacija ir laikas 2002; 10:46-7.
- Lignugarienė A. Pagrindinių farmacijos įstatymų svarstymas ir priėmimas 1928–1937 m. (The consideration and adoption of the main pharmaceutical laws in 1928–1937.) Farmacija ir laikas 2002;11:38-9.
- Mūsų reikalai. (Our affairs.) Farmacijos žinios 1931;3:11.
- Truska L. Antanas Smetona ir jo laikai. (Antanas Smetona and his times.) Vilnius; 1996. p. 339, 441.
- Farmacijos įstatymo projektas jau Seime. (The project of pharmaceutical law is in Sejm already.) Farmacijos žinios 1937;8:1.
- Kronika. (The Newsreel.) Medicina (Kaunas) 1937;11:949.
- Makauskis J. Farmacijos įstatymą svarstant. (The consideration of pharmaceutical law.) Farmacijos žinios 1937;9:1-2.
- Makauskis J. 1937 metus palydėjus. (The period after 1937.) Farmacijos žinios 1937;12:1.
- Kronika. (The Newsreel.) Farmacijos žinios 1931;4:22.
- Lietuvos vaistininų draugijos protokolas. (The minutes of the Society of Lithuanian Pharmacists.) Farmacijos žinios 1927;5:11.
- Lietuvos vaistininų draugijos narių visuotinio metinio susirinkimo, įvykusio 1930 m. gegužės 31 d., protokolas. (Protocol of general annual meeting of the society of Lithuanian pharmacists. 31 May 1930.) Farmacijos žinios 1930;3:21.
- Kronika. (The Newsreel.) Farmacijos žinios 1931;1:22.
- Žinios. (The News.) Farmacijos žinios 1926;6:9.
- Lietuvos vaistininų draugijos prašymas Ministeriui pirminkui spirito reikalui. (The request of the Society of Lithuanian Pharmacists for Prime Minister on the matter of spirits.) Farmacijos žinios 1928;4:12-3.
- Dar spirito reikalui. (Once again on the matter of spirits.) Farmacijos žinios 1928;6:22-4.
- Informacijos. Papiginto spirito vaistinėms 1940 metams reikalui. (Information. On the matter of a cheaper spirits for pharmacies in 1940.) Farmacijos žinios 1939;12:26-8.
- Rengiamas Latvijos, Estijos, Suomijos ir Lietuvos Farmaceutų Delegatų susivažiavimas. (Preparation of the congress of Latvian, Estonian, Finnish and Lithuanian Pharmacists-Delegates.) Farmacijos žinios 1924;5:3-4.
- Žinios iš svetur. Latvija. (News from abroad. Latvia.) Farmacijos žinios 1925;1:10-1.
- Žinios. (The News.) Farmacijos žinios 1926;5:20.
- Septintasis Tarptautinis Farmaceutų Feder. suvažiavimas Hagoje 1927 m. 5–8 rugsėjo. (The seventh International Congress of Pharmaceutical Federation in the Hague, September 5–8, 1927.) Farmacijos žinios 1927;6:5-6.
- Delegatas į T. F. F. suvažiavimą. (A delegate to an International Congress of Pharmaceutical Federation.) Farmacijos žinios 1928;4:12.
- Beržas. Tarptautiniai farmacininkų reikalai ir rūpesčiai. (International pharmaceutical issues and problems.) Farmacijos žinios 1935;5:1.
- TFF gener. sekretorius Ph. Dr. Potjevijd Kaune. (Ph. Dr. Potjevijd, General Secretary of FIP in Kaunas.) Farmacijos žinios 1937;9:19-20.
- Visuotinio metinio Lietuvos Farmaceutų Sąjungos susirinkimo, įvykusio 1927 m. kovo 15 d., protokolas. (Protocol of General Annual Meeting of the Union of Lithuanian Pharmacists. 15 March 1927.) Farmacijos žinios 1927;2:11-3.
- 1927 m. kovo mėn. 5 d. Liet. Vaistininų Dr-jos visuotinio metinio narių susirinkimo protokolas. (Protocol of the Annual Meeting of the Society of Lithuanian Pharmacists. 5 March 1927.) Farmacijos žinios 1927;4:10-2.
- Lietuvos vaistininų draugijos 1938 metų apyskaita. (The 1938 year account of the Society of Lithuanian Pharmacists.) Farmacijos žinios 1939;5:13-4.
- Kronika. (The Newsreel.) Farmacijos žinios 1931;4:23.
- Makauskis J. Pabaltijo valstybių – Lietuvos, Latvijos ir Estijos vaistininų konferencija Rygoje, 1935 m. spalio 19 ir 20 d. (The conference of the pharmacists of the Baltic States – Lithuania, Latvia, and Estonia in Riga, October 19 and 20, 1935.) Farmacijos žinios 1935;6:23.
- Pabaltijo valstybių vaistininų atstovų konferencija Kaune,

- 1936 m. spalio 16–18 d. (The conference of representatives of pharmacists of Baltic States in Kaunas, 16–18 December 1936.) Farmacijos žinios 1936;11-12:1,23.
41. Baltijos vaistininų sąjunga. (The Union of Baltic Pharmacists.) Farmacijos žinios 1939;1:24.
42. Kuzavas Z. Pirmieji kovos su konkurencija žingsniai. (The first steps of the fight against competition.) Farmacijos žinios 1927;1:4-6.
43. Žukienė R. Lietuvos farmacija. (Lithuanian pharmacy.) Vilnius; 1998. vol. 1. p. 192.
44. Lietuvos vaistininų draugijos garbės teismo statutas. (The Statute of the Honour Court of the Society of Lithuanian Pharmacists.) Farmacijos žinios 1934;5:21-3.
45. Kronika. (The Newsreel.) Medicina (Kaunas) 1933;8:507.
46. LVD visuotinio metinio narių susirinkimo, įvykusio 1929 metų kovo mėnesio 9 dieną, protokolai. (Protocol of General Annual Meeting of Society of Lithuanian Pharmacists. 9 March 1929.) Farmacijos žinios 1929;2:16-8.
47. Suvažiavimams praėjus. (After the congresses.) Farmacijos žinios 1928;2:17.
48. Nuo „Farmacijos žinių“ redakcijos. (On behalf of the editors of “Pharmaceutical News”.) Farmacijos žinios 1927;1:1.
49. Pranešimai. (The Reports.) Farmacijos žinios 1927;1:31.
50. Farmacijos kalendorius 1930 ir 1931 m. (Pharmaceutical calendar in 1930 and 1931.) Farmacijos žinios 1930;1:22-3.
51. Minevičius R. Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejaus farmacijos skyrius. Praeitis. (The Department of Pharmacy in Lithuanian Museum of the History of Medical and Pharmacy. The Past.) Acta Musei historiae medicinae et pharmaciae Lituaniae 1995;2:103-3.
52. Kronika. (The Newsreel.) Farmacijos žinios 1927;5:27.
53. Kursams neįvykus. (At the failure of the courses.) Farmacijos žinios 1928;2:22.
54. Aukos Studentų farmaceutų draugijos knygynėliui. (Sacrifices for the bookshop of the Society of Students-pharmacists.) Farmacijos žinios 1928;3:24.
55. Visuotinio metinio Lietuvos vaistininų susirinkimo protokolai. (Protocol of general annual meeting of the Society of Lithuanian Pharmacists.) Farmacijos žinios 1938;6:3.
56. Kronika. (The Newsreel.) Farmacijos žinios 1931;6:20.
57. Žvilgsnis į praeitį 1936 metus. (A glance to the year of 1936.) Farmacijos žinios 1937,1:3.

Straipsnis gautas 2003 06 25, priimtas 2003 09 25

Received 25 June 2003, accepted 25 September 2003